

ne bodo nikjer, pred nikomer in od nikogar puščale nekaznjeno žaliti in blatiti.

Ker nam bo zaradi vojne trpelo tudi gospodarstvo in bo po mnogih krajih vse uničeno, bo dolžnost naših mater velika in težka tudi v tem pogledu. Toda naj se ne plašijo! Tudi to se bo moglo sčasoma premagati, četudi ne naenkrat. Slovenska mati delaj, štedi in se izogiblji vsakega nepotrebnega troška, opuščaj gizdavost in zabave! Tako boš z zgledom učila tudi svojo deco. Ako boš ljubila svojo deco in jo učila, naj se ljubi med seboj in naj to ljubezen daje tudi vsemu slovenskemu narodu, pride sloga, ki ni brez nje rešitve in življenja za noben narod, najmanj pa za naš slovenski!

Ako bo slovenska mati sebi in svoji deci ohranjala živo vero v Boga in lepšo bodočnost svojega naroda, ako bo ohranjala nekaj spomin na junaške svoje očete, može in brate — in ga izročala deci kot relikvijo, nam ohrani slovensko ime, narod in domovino.

Zarotite se, slovenske matere, da boste delale tako! In začnite takoj! V vas in vaših otrokih je bodočnost slovenskega naroda! Slovenske naše matere — pokazite se!

Dvorni svetnik Fran Levec častni meščan bele Ljubljane.

Občinski svet naše bele Ljubljane je podaril velezaslužnemu šolniku in književniku, dvornemu svetniku Francu Levcu, najvišje odlikovanje, ki ga more komu dati: na seji z dne 23. junija t. l. ga je izvolil za častnega meščana.

Podžupan dr. Karel Triller je povzel tekmo seje besedo k predlogu ex praesidio, rekši:

Slavni občinski svet!

Gre za to, da izkaže mestna občina primerno priznanje odličnemu someščanu, ki slavi dne 4. julija t. l. svojo 70letnico.

Gospod dvorni svetnik v pokoju

FRAN LEVEC

si je pridobil za ves naš narod tako neveljivih zaslug, da je slovenska prestolnica dolžna, izkazati mu ob njegovem slavju svojo hvaležnost s tem, da mu podeli za njegove velike zasluge

častno meščanstvo.

Utemeljiti hočem ta svoj predlog s tem-le kratkim pregledom njegovega življenja in delovanja:

Rojen dne 4. julija 1846 na Ježici. Bival pozneje v Radomlju in Pod Rožnikom. Studiral v Ljubljani. Maturiral ondi z odliko leta 1867. Modroslovec na Dunaju do 1871. leta. Domač vzgojitelj. Suplent v Gorici do 1874. leta, potem na realki v Ljubljani, ravnatelj od leta 1877. do 1901. c. kr. profesor. Od leta 1886. c. kr. okrajni šolski nadzornik. Od leta 1901. c. kr. učiteljski ravnatelj v Ljubljani, od leta 1903. c. kr. deželni šolski nadzornik, od leta 1913. dvorni svetnik in vitez železne krone III. razreda; od februarja letos stalno umirovljen.

Dvorni svetnik Levec je na glasu pedagoga, jezikoslovca, literarnega zgodovinarja, esteta, kritika, stilista, biografa in urednika.

Levec — pedagog.

Kot učitelj slovenskega jezika in literature je umel kot malokdo za predmet vnemati in je dosežal velike uspehe. Vnemal je s svojo živo besedo in s svojim mikavim pripovedovanjem za materni jezik, za domačo kulturo in za ugled domovine. Osnoval si je velik krog vernih učencev. Kot nadzornik je bil v teoriji in praksi nedosegljiv strokovnjak, zlasti na polju ljudskega šolstva. Šestnajst let c. kr. okr. šolski nadzornik in dvajset let c. kr. deželni šolski nadzornik je Levec razvil plodovito delovanje na polju šolske vzgoje in s svojim spretnim in večjim persom temeljito reformiral kranjsko ljudsko šolstvo.

Levec — jezikoslovec.

Natančno poznanje slovenskega jezika in njegove praktične uporabe sta usposobila dvornega svetnika za praktičnega jezikoslovca prve vrste. S »Slovenskim pravopisjem« je zasnoval navodila o pravopisu slovenskega jezika in z njim zasnovo pravopisna pravila, ki so fiksirana v epohalnem Pleteršnikovem slovensko-nemškem slovarju.

Levec — literarni zgodovinar, estetik, kritik, biograf in urednik.

Že v zgodnji mladosti so mu tedanji slovenski slovstveni veljaki vcepili vese-

lje do književne zgodovine, Marn itd. Stopil je v stik s slovenskimi pisatelji še kot gimnazijec (Umek, Levstik, Jurčič, dr. Celestin), dalje kot modroslovec (Stritar, Ogrinec itd.). Kot domač vzgojitelj je veliko prepotoval in si ondi pridobil fin okus za umetnost in estetski čut. V Gorici se je seznanil z Erjavcem, dr. Lavričem in S. Gregorčičem ter imel mnogo izbornih in poslušnih učencev.

Svoje slovstveno delovanje je pričel kot mladinski pesnik in objavil nekaj pesmi, ki so bile uglasbene.*

Sodeloval je pri Stritarjevem »Dunajskem Zvonu« v vezani in nevezani besedi.

Izkazal se je kot izbornega biografa in podal javnosti: Vodnika, Staniča, Čopa, Prešerna, Levstika, S. Jenka, Bleiweisa, Jurčiča, Erjavca, Kersnika, Valjavca itd. Njegovi životopisi niso suhoparna reprodukcija biografskih dat. Čitajo se s svojo živahno dikcijo in lahkim pripovedovanjem kot mikavna knjiga.

Levec se je pokazal tudi jako spretnega urednika in izdajatelja, za kar je imel v obilni meri vsa potrebna svojstva. V Gorici je dve leti uredoval »Sočo«. Leta 1881. je postal urednik »Ljubljanskega Zvona«, kar je ostal deset let. Kot urednik je okrog »Ljubljanskega Zvona« zbral najboljše pesnike, pripovedovalce, novele, znanstvenike, strokovnjake itd. »Ljubljanski Zvon«, ki ga je Levec nad vse spretno urejal, je štel nad 200 sotrudnikov. V njem je objavil Levec nebroj življenjepisov in veliko drugih času primernih sestavkov in samostojnih razprav.

Kot izdajatelj je slovenskemu občinstvu podal: Erjavca (2 izv.), Jurčiča (11 zv.), Levstika (5 zv.), Valjavca itd.

Kot literarni zgodovinar in književnik je stopil v krog prvega slovenskega literarnega društva »Slovenske Matice«, ki ji je bil 25 let odbornik, štiri leta drugi, šest let prvi podpredsednik in 15 let predsednik. Pod njegovim predstvom se je »Slovenska Matica« krepko razvijala. Razumel je kot malokdo, poiskati, kar spaja, in izločati, kar razdvaja. »Slovenske Matice« ni le vodil, marveč je v njej tudi živahno sodeloval kot pisatelj in urednik (Knezova knjižica itd.).

Napisal je mnogo esejev in razprav po raznih »Zbornikih« in v raznovrstnih strokovnih in tudi političkih časopisih. Vsi njegovi spisi značijo izbornega stilista, ki mu teče jezik gladko. Njegov slog je lahko razumljiv, vsakemu prikljupljiv.

Kot oznanjevalec in ocenjevalec prvih slovenskih knjig se je pokazal vedno za finega esteta in pravičnega, razumnega kritika.

Kot zgodovinar in arheolog je sodeloval tudi pri »Muzejskem društvu«, ki mu je bil mnogo let zaslužen načelnik in od katerega se je letos poslovil kot njegov častni član.

Kot sotrudnik revije »Oesterreich-Ungarn in Wort und Bild« je spisal sestavek »Zur Geschichte Krains« in objavil tudi več znanstvenih sestavkov v realnih programih.

Navedeni podatki, ki niti izdaleka niso še zadostni, naj vsaj nekoliko označijo Levčevu mnogostoransko, vplivno in neutrudljivo delovanje na različnih poljih slovenske javnosti.

Možu, ki je poleg tega žrtvoval domovini dva sinova, gre to najvišje priznanje, ki ga more podeliti mestna občina.

Predlog je bil soglasno sprejet.

Na tem odlikovanju tudi mi gospodu dvornemu svetniku iskreno čestitamo! Na mnoga leta!

* V »Učit. Tov.« pod imenom »Mirko Zorin«.

Uredn.

Rojaki.

Vojna z Italijo je prisilila tisoče obmejnih Slovencev, da so morali zapustiti rodno zemljo, domačijo in vse svoje imetje ter se preseliti v tujino. Večina si ni mogla rešiti nič drugega kot življenje. Ti živijo sedaj v največjem uboštvi in nimajo niti potrebne obleke. Lahko si mislimo žalost teh naših beguncev, zlasti staršev, ki so morali bežati s svojimi še nepreskrbljenimi otroki.

Kar se je do sedaj storilo v pomoč tem nesrečnim ljudem, je sicer že veliko, a ne zadostuje, zlasti ker narašča število beguncev od dne do dne vedno bolj. Treba je, da jim priskočimo vsi z ljubeznijo in požrtvovalnostjo na pomoč. V ta namen se je osnoval poseben pomožni odbor, ki bo imel nalogo skrbeti za slovenske begunce. Slovenci smo požrtvovalno

pomagali Poljakom iz tožne Galicije, prav tako in še v večji meri moramo pomagati sedaj slovenskemu narodu, ki ga je zadela ista strašna nesreča.

Podpisani odbor se torej obrača na vse Slovence in Slovane sploh, naj vsakdo kaj žrtvuje za svoje brate na skrajni južni meji. Darove sprejema: »Odbor za pomoč slovenskim beguncem« v Gorici, Via Ponte Isonzo 28.

V Gorici, dne 24. junija 1915.

Odbor za pomoč slovenskim beguncem
v Gorici, Via Ponte Isonzo 28.

O p o m b a: Vsi slovenski listi so naprošeni, naj ta oklic ponatisnejo.

Kulturna vrednost malih narodov.

Ravno silni čas sedanje svetovne vojne je primeren za razmišljanje o kulturni vrednosti narodov, malih po številu. Saj v sedanjem svetovnem obračunu ne gre samo za stvar onih »velikih«, marveč tudi za stvar malih, pa naj že ti poslednji tvorijo samostojne državne formacije, ali pa naj so le sestavni deli velikih držav, ali naj se sami udeležujejo vojne, ali naj stoje ob strani.

Namen tem vrsticam ni, da bi razmišljale o tem, kako je vojna že sedaj učinkovala na male narode in kako utegne učinkovati vbodoče — ampak so te vrstice namenjene le kulturni strani vprašanja narodov.

In tu imajo mali narodi poln razlog, da drže glave pokonci, ko v knjigi kulturne zgodovine človeštva pregledujejo svoje dosedanje čine.

Vzemimo Grke! Koliko zakladov lepega in dobrega na umetnosti in modrosti so poklonili skupnemu človeštvu za vse čase — bodi že, da so dali iz svojega, ali da so sami sprejemali od vzhoda, najbolje prebavili in sijajno transformirali.

Kake temeljne stebre privatnega in javnega prava so Latinci podali svetu za vse čase! In to še tedaj, ko so bili še Latini, to je: mal narod, ki niti še sanjal ni o ponosnem, svet obsežajočem poznejem »Imperium romanum«!

Koliko kulturnih pridobitev je prinesel civiliziranemu svetu mali narod Portugalcev s svojimi podjetnimi mornarji okolo sveta, s svojim živahnim smislom za trgovino in poleg tega še s svojo umetnostjo in znanostjo!

Kako visoko stoje v kulturni zgodovini Nizozemci! V svetovni trgovini, s smislom za kolonizacijo, z vzorno uredbo svojega meščanstva, svojim vrtnarstvom in poljedelstvom dajejo naravnost šolski vzgled za to, koliko more mali narod prispejati sebi samemu in človeštvu, ako je nadarjen in ako zna napenjati svoje moči smotrno in sistematično.

A bratje Nizozemci na Severnem in Vzhodnem morju, mali narodi Dancev, Norvežanov in Švedov! Tudi ti so izvrstno obogatili kulturna imetja človeštva: z dejanji in knjigo, z besedo, pismom in čopcem, dletom itd.

Seveda se tičejo ti podatki malih narodov, ki so po svoji leži ob morju videli svet pred seboj, so se mogli in morali temu primerno uravnati in so imeli s tem ugodne pogoje za ustvaritev in ohranitev svoje državne samostojnosti. Mali narodi v notranjem evropskega kontinenta niso imeli tako ugodnih pogojev. Ravno zato pa je relativno tem višje ceniti njihov delež na obogatitju kulturne zakladnice. — Češki narod n. pr. je dal človeštvu Jana Husa, husitski demokratizem jezikovno in šolsko uedinjenje čeških bratov, slavistiko, mnoga dela umetnosti in znanosti, tehnike, gospodarstva. — Hrvatski narod, to »predzidje krščanstva«, je tudi oddal svoj delež v rečeno zakladnico in slovenski narod tudi!

To so dejstva, ki se ne dajo omajati, zakaj zgodovinska dejstva moremo pač tupatam potajevati, ali s sveta jih ne moremo odpraviti.

Pa je še drugih momentov, ki dokumentirajo posebno kulturno vrednost malih narodov napram številno in teritorialno velikim. Prednosti teh poslednjih so v velikem številu prebivalstva in daleko sežni posesti dežel in vod. Torej v svobodi gibanja, materialnega in duševnega, ki izhaja ravno iz njihove številnosti in posesti. V širokih horizontih! Ali ti široki horizonti imajo poleg svetlih tudi svoje senčnate strani, ki jih je lahko pogoditi, četudi se tičejo notranjosti in ne vnanjosti.

Pri malem narodu je n. pr. razdalja med književnim jezikom in onim, ki ga deli naroda v resnici govore, tako minimalna, da je vpliv literature na ljudske mase ve-

liko večji in izdatnejši nego v velikih narodih. Specialna ljudska literatura pri malem narodu je tudi smotreneje urejena, nego pri velikih.

V tem ni nikakega protislovja. Pri malem narodu mora narodu zvesta inteligenca v pretežni večini pogledov pristopati veliko bližje k ljudski masi, nego pri velikem. — Posamezna oseba ima pri malem narodu ravno zaradi njegovega malega števila veliko večjo ljudsko vrednost. Inteligenca mora takorekoč vse pripadnike naroda držati v evidenci in zbirati. Tu treba vsako izgubo zaznamovati in jo čimprej nadomestiti. Tudi treba sistematično gledati na to, da je vsak soplemenjak vedno in kolikor le možno oborožen za boj za obstanek. Šolska strokovna in javna vzgoja so zato pri malem narodu, ako je nadarjen in se hoče primerno uveljavljati v družini narodov, daleko bolj, in to ne le relativno, ampak tudi absolutno. Na Češkem ni n. pr. analfabetov v pisanju in čitanju. Slovenci zaostajamo seveda za Čehi. Vendar pa je ponekod, n. pr. na našem Krasu, vsaj približno tako. Naša inteligenca si prizadeva, da ne bo v narodu analfabetov v duševnem smislu.

Malo število pripadnikov provzroča pri malih narodih samo po sebi, da je smisel skupnosti razvit, da inteligenca dviga ljudsko maso k sebi ter da ves narod prevevajo načela plemenite demokracije. Tudi javna morala mora biti pri malem narodu veliko občutljivejša nego pri velikem. V malem narodu so vse potence velikih vidneje, in vse dejanje in nehanje je podrejeno veliko bližji kontroli, nego drugod. — Marsikaj, kar pri velikem narodu ostaja neopaženo, ali pa živi le od danes do jutri, tvori čisto pri malem narodu afero in nastaja čistilna nevihta.

Pri takem malem narodu, kakršen je naš slovenski, si pa moramo k vsem drugim kulturnim svojstvom vsi želeči še to lastnost, da bo v vseh skupnih stvareh, v vseh narodnih potrebah načeloma nastopal složno za vso bodočnost!

Telesne vaje šolske mladine.

Nekaj let sem se učna uprava trudi, da bi pospeševala in zahtevala časa primerno izpopolnila telesno vežbanje šolske mladine, da se zviša njena bodoča, brambna sposobnost. Ta prizadevanja so našla popolnega umevanja pri raznih teledadnih in športnih društvih, pri mladinskih organizacijah, strelskih društvih in drugih raznih društvih in organizacijah.

Za šolo obiskujočo mladino so se v ta namen ustanovile primerne naprave, tako da tvori danes telesno vežbanje in utrjevanje mladine že bistven del šolske vzgoje sploh. Izven šole so si vzele razne organizacije za nalogo, da vzgojijo vsaj en del mladine k telesni kreposti in odpornosti. Sadove teh prizadevanj prikazuje že sedanja svetovna vojna. Mladenci, ki so uživali smotreno telesno vzgojo pred vstopom v armado, so čisto mnogo trdnjši in sposobnejši nego odrasli moške, ki so se bili za telesno izvežbanje malo ali pa nič brigali. V mnogobrojnih dopisih na šole, na teledadna in športna društva se izreka v toplih besedah hvala onim, ki so se trudili, da so na ta način zvišali telesno sposobnost hrabrih mladih vojakov.

V težkem času, ki ga preživlja naša domovina in z njo vred mi, se vedno bolj spoznava potreba čim zgodnejše primerne priprave moške mladine za dolžnosti brambne starosti. Iz raznih strani se naglašja, da dosedanje naprave za ta veliki končni smoter ne zadostujejo, da bi se morala temveč telesna in etična krepitev postaviti na širšo in splošnejšo podlago, če naj uspeh vbodoče koristi skupnosti. O tem vprašanju se je vršila cela vrsta interministerialnih posvetovanj ter se čuje, da se namerava telesno izobrazovanje mladine razširiti in posplošiti. S tem telesnim izobrazovanjem, ki naj se ga moška mladina udeležuje prostovoljno, naj se to mladino usposobi, da bo lažje prenašala visoke zahteve svoje sivočasne brambne dolžnosti in z njo spojene telesne napore. Na drugi strani pa bi se mladenci, ki bi se udeleževali teh telesnih vaj, nudile pri vojaki gotove ugodnosti s tem, da bi dosegli prej podčastniške šarže ter bi se jim priznavale ugodnosti tudi na podlagi § 48. brambnega zakona zaradi predizobrazbe v vojaški teledadbi in v streljanju.

S poizvomi ministrstva za deželno brambo se bo prebivalstvo opozorilo na nameravano telesno predpripravo, da se mladenci od 16. leta naprej, ako zahajajo še v šole, po pridobitvi zdravniški preiskavi pridno udeležujejo vseh v to svrhu prirejenih priredb. Če pa ti mladenci ne zahajajo več v šole, naj se pa vpliva nanje, da pristopajo k organizacijam, ki slu-